

Сучасний стан та особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині

Андрій МАЙСТЕР^{1*} <https://orcid.org/0000-0002-9289-910X>

УДК 911.3:338.486(430)

Володимир ЛАЖНИК² <https://orcid.org/0000-0003-4123-0331>

Михайло КУНИЦЬКИЙ¹ <https://orcid.org/0000-0001-7347-1151>

АНАЛІТИЧНА СТАТТЯ

¹Відокремлений структурний підрозділ закладу вищої освіти Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» Луцький інститут розвитку людини кафедра інформаційних технологій та туризму

²Волинський національний університет імені Лесі Українки кафедра економічної та соціальної географії

Листування – *maister89@ukr.net

Ключові слова: лікувально-оздоровчий туризм, курорти, санаторно-курортні заклади, оздоровлення, Німеччина.

Анотація: Досліджено сучасний стан та особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині. Охарактеризовано основні типи курортів Німеччини та їх спеціалізацію. Проаналізовано основні показники розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині, зокрема кількість санаторно-курортних закладів, ліжко-місце, туристичні прибуття та ночівлі, валова додана вартість та зайнятість. Встановлено, що лікувально-оздоровчий туризм відіграє важливу роль в економіці Німеччини, хоча зазнав значного впливу пандемії Covid-19. Визначено ключові особливості та переваги німецької системи лікувально-оздоровчого туризму.

1. ВСТУП

Лікувально-оздоровчий туризм практикується з III тис. до н. е. Ще жителі Стародавньої Месопотамії подорожували до храму цілющого божества в Телль-Браку (Сирія) для того, щоб лікувати хвороби очей. Греки та римляни також подорожували до термальних купалень по всьому Середземномор'ю. І сьогодні люди з усіх куточків світу подорожують із метою лікування ([Gesundheitstourismus in der EU ... 2024](#)).

Лікувально-оздоровчий туризм є важливою сферою розвитку індустрії туризму, особливо в контексті зростання інтересу суспільства до здорового способу життя. Дослідження лікувально-оздоровчого туризму набувають все більшої актуальності в умовах стрімкого зростання попиту на лікувальні й оздоровчі послуги та підвищення уваги до здорового способу життя. Цей вид туризму охоплює широкий спектр діяльності, спрямованої на відновлення та зміцнення фізичного й психічного здоров'я людини, що робить його привабливим для різних верств населення.

Німеччина є одним із лідерів у сфері лікувально-оздоровчого туризму не лише в Європі, а й у світі. Країна має давні традиції оздоровлення та використання природних лікувальних ресурсів, таких як мінеральні води та лікувальні грязі. Німеччина відзначається розвиненою

санаторно-курортною інфраструктурою, має високі стандарти якості у сфері медичного обслуговування та оздоровчих послуг, які є привабливими для туристів.

Досвід Німеччини в розвитку лікувально-оздоровчого туризму є цінним для України. Німеччина може поділитися своїми напрацюваннями в галузі медичного туризму, санаторно-курортного лікування та оздоровлення. Вивчення та впровадження німецьких стандартів якості в українських оздоровницях та санаторіях може сприяти підвищенню їх конкурентоспроможності на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму, залученню іноземних туристів тощо.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану та виявлення особливостей розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині. Завданнями дослідження є: здійснити аналіз кількості закладів санаторно-курортного типу в Німеччині та їх ліжко-місць; проаналізувати показники туристичних прибуттів та ночівель на курортах Німеччини; розглянути туристичні прибуття у розрізі основних типів курортів країни; здійснити аналіз показників валової доданої вартості та зайнятості в лікувально-оздоровчому туризмі країни; виявити особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму в країні.

2. АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині займалися переважно німецькі вчені. Окремі аспекти управління та маркетингу в лікувально-оздоровчому туризмі досліджували [Cassens \(2013\)](#), [Dikken \(2018\)](#), [Heuwinkel \(2015\)](#), [Hürten, Kimmich \(2020\)](#), [Rulle et al. \(2010\)](#). Дослідженням тенденцій і трансформаційних процесів у розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Європі та Німеччині займалися [Hartmann \(2017\)](#), [Pillmayer et al. \(2021\)](#), [Rulle \(2007\)](#). Туристичну політику у сфері лікувально-оздоровчого туризму досліджено у працях ([Kühne 2015](#); [Locher, Pforr 2015](#)). Регіональні особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині та країнах Європи відображено у працях ([Sistenich 2010](#); [Ulusoy, Tosun 2020](#)).

Туристична проблематика Німеччини, а особливо розвиток лікувально-оздоровчого туризму, недостатньо висвітлені в наукових працях українських учених. Деякі аспекти розвитку туризму в Німеччині досліджено [Коцан, Соловенюк \(2021\)](#), [Кучинським \(2015\)](#), [Майстром та ін. \(2023\)](#), [Посоховим, Артем'євим \(2013\)](#), [Табенською \(2020\)](#). Дослідження лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині в українській науковій літературі мають лише фрагментарний характер.

Інформаційною базою дослідження є статистичні дані та інформаційні матеріали Федерального статистичного відомства Німеччини ([Statistisches Bundesamt 2024](#)), онлайн-платформи «Statista» ([Statista 2024](#)), Національної ради Німеччини з туризму (DZT) ([Die Deutsche Zentrale für Tourismus 2024](#)), Федерального міністерства економіки та захисту клімату ([Bundesministerium für Wirtschaft und Klimaschutz 2024](#)), Статистичної організації Європейської Комісії ([Eurostat 2024](#)), Німецької асоціації курортів ([Deutscher Heilbäderverband 2024](#)) та Асоціації кліматичних курортів Німеччини ([Verband der Heilklimatischen Kurorte Deutschlands 2024](#)).

3. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

У Німеччині нараховується понад 350 курортів, які мають давні традиції лікування та оздоровлення. Німецькі бальнеологічні традиції беруть свій початок ще з римських часів. У 1793 р. герцог Фрідріх Франц I заснував перший у Німеччині морський курорт на захід від м. Росток. Спочатку був побудований лікувальний комплекс «Kurhaus», а пізніше – готелі та інші громадські об'єкти ([Kurorte in Deutschland 2024](#)). До найстаріших курортів Німеччини належать Баден-Баден, Бад-Емс і Бад-Кіссінген, які у 2021 р. увійшли до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО разом із вісьмома іншими європейськими курортними містами під назвою «Великі курортні міста Європи» ([The Great Spa Towns of Europe ... 2024](#)).

А. Майстер, В. Лажнік, М. Куницький.

Сучасний стан та особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині

Більшість курортів (навіть гірськолижних) у Німеччині використовують у своїх назвах слово «Бад». Усі німецькі курорти стандартизовані та акредитовані. Якщо курорт називає себе кліматичним, це означає, що цілющі властивості місцевого клімату підтверджені науковими дослідженнями, а стан навколишнього середовища постійно контролюється. У таких закладах обов'язково є інформація про те, при яких захворюваннях рекомендується лікування, а при яких воно протипоказано. Крім того, на всіх курортах є клініки або реабілітаційні центри, що відповідають профілю курорту, де лікування та процедури проводяться під наглядом лікаря ([Kurorte in Deutschland 2024](#)).

У Німеччині виділяють вісім типів курортів:

- курорт відпочинку (Erholungsort) – зона відпочинку, що характеризується сприятливою природою та кліматом;
- бальнеологічний курорт (Heilbad) – курорт із мінеральними джерелами, цілющими водами з науково доведеним терапевтичним ефектом, санаторіями та лікувальною інфраструктурою;
- мінеральні й грязьові курорти (Mineral- und Moorbäder) – курорти, які функціонують на основі використання цілющих властивостей мінеральних (мінеральні, термальні води) та грязьових (пелюди) родовищ лікувальних ресурсів;
- кліматичний лікувальний курорт (Heilklimatischer Kurort) – кліматичний курорт із науково доведеним благотворним впливом клімату на здоров'я;
- кліматичний курорт (Luftkurort) – рекреаційний курорт із особливими стандартами якості повітря;
- Кнайп-Хайльбад (Kneippheilbad) – лікувальний курорт, який пропонує гідротерапію за методом Кнейпа, що поєднує гідротерапію, дієту й фізіотерапію та має категорію, присвоєну за 10 років успішної лікувальної діяльності;
- Кнайп-курорт (Kneippkurort) – курорт, що пропонує терапію за методом Кнейпа, але ще не досяг 10 років успішного лікування;
- морський курорт (Seebad) – курорт, де відстань від центру населеного пункту або курортних об'єктів до моря становить менше 2 км. Також оцінюються клімат, інфраструктура та характеристики курорту ([Kurorte in Deutschland 2024](#)).

Курорти є в усіх федеральних землях Німеччини, особливо багато їх у Баден-Вюртемберзі, Баварії, Саксонії та Бранденбурзі. Вісбаден, що в землі Гессен, вважається найбільшим курортом Німеччини. Курорт відомий гарячими джерелами й приваблює туристів своїми СПА-центрами, казино та розкішними готелями. Бад-Фюссінг (земля Баварія) вважається найбільш відвідуваним бальнеологічним курортом із понад 2 млн ночівель на рік. До соляних курортів Німеччини належать Бад-Бентхайм (земля Нижня Саксонія), Бад-Дюркгайм (Рейнланд-Пфальц), Бад-Франкенгаузен і Гайльбад-Гайлігенштадт (Тюрингія), Бад-Гарцбург (Нижня Саксонія), Бад-Карлсхафен (Гессен), Бад-Кезен (Саксонія-Ангальт), Бад-Нойштадт (Баварія), Бад-Раппенау (Баден-Вюртемберг) та ін. До радонових курортів належать Бад-Кройцнах і Бад-Мюнстер (земля Рейнланд-Пфальц), Бад-Брамбах і Бад-Штебен (Саксонія). Загалом у Німеччині нараховується понад 70 водолікувальних курортів за методом Кнейпа. Найвідомішими курортами цього типу є Бад-Верісгофен (земля Баварія), Бад-Дюркхайм (Рейнланд-Пфальц), Бад-Наугайм (Гессен), Бад-Бевензен (Нижня Саксонія), Бад-Зальцуфлен (Північний Рейн-Вестфалія), Бад-Шандау (Саксонія) та Бад-Табарц (Тюрингія). До найвідоміших морських курортів Німеччини належать Альбек, Херінгсдорф і Бінц на узбережжі Балтійського моря у землі Мекленбург-Передня Померанія. На Північному морі – Нордернай і Лангеог (земля Нижня Саксонія) та Занкт-Петер-Ордінг (Шлезвіг-Гольштейн) ([Kurorte in Deutschland 2024](#)).

Німецькі курорти спеціалізуються на лікуванні та профілактиці захворювань опорно-рухового апарату (Баден-Баден, Вісбаден, Бад-Емс), дихальної системи (Бад-Нойенар-Арвайлер, Бад-Райхенгалль, Бад-Емс), шкіри (Бад-Ельстер, Бад-Тельц, Баден-Баден), травної

А. Майстер, В. Лажнік, М. Куницький.

Сучасний стан та особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині

системи (Бад-Кіссінген, Баден-Баден, Бад-Наухайм), серцево-судинної системи (Бад-Кіссінген, Баден-Баден, Бад-Вільдунген) та інших захворювань.

У 2023 р. в Німеччині нараховувалося 28 538 закладів санаторно-курортного типу ([Statistisches Bundesamt 2024](#)). Найбільша кількість закладів характерна для курортів відпочинку (6 565 од.) та бальнеологічних курортів (6 363 од.). Значна кількість санаторно-курортних закладів (СКЗ) знаходиться на морських і кліматичних курортах (*таблиця*). Водолікувальні курорти за методом Кнейпа мають найменшу кількість закладів.

Аналіз динаміки кількості СКЗ у Німеччині в 2014–2023 рр. показує поступове щорічне скорочення їх кількості з 2018 р. з 30,9 тис. до 28,5 тис. (*рис. 1*). Причини такої тенденції можуть бути пов'язані з економічними чинниками або зміною попиту на лікувально-оздоровчі послуги. Загалом протягом 2014–2023 рр. кількість СКЗ у Німеччині скоротилася на 8,1 %. Найбільш стрімке скорочення кількості закладів відбулося у 2019–2023 рр., що є наслідком впливу Covid-19.

Рис. 1. Загальна кількість закладів санаторно-курортного типу в Німеччині у 2014–2023 рр.

У Німеччині у 2023 р. СКЗ мали 1,7 млн ліжко-місць ([Statistisches Bundesamt 2024](#)). Найбільше ліжко-місць мають СКЗ бальнеологічних (403,2 тис.), морських (372 тис.) курортів та курортів відпочинку (324,2 тис.) (*таблиця*). Для водолікувальних курортів за методом Кнейпа характерна найменша кількість ліжко-місць (60,9 тис.). Упродовж 2014–2019 рр. кількість ліжко-місць у СКЗ була відносно стабільною з незначними коливаннями від 1,61 до 1,75 тис. (*рис. 2*). Однак у 2020 р. відбулося різке падіння показника на 45,7 %. Після цього у 2021–2023 рр. спостерігалось повільне відновлення показника, але рівня 2019 р. так і не досягнуто.

Середній показник завантаженості ліжко-місць на курортах Німеччини склав 38 % у 2023 р. ([Statistisches Bundesamt 2024](#)) (*таблиця*). Мінеральні й грязьові курорти мають найвищу завантаженість (49,8 %), що пов'язано з популярністю лікувальних процедур на основі використання мінеральних вод та лікувальних грязей. Бальнеологічні курорти також мають значну завантаженість (46,7 %), що може бути пов'язано з популярністю водолікування серед туристів. Водолікувальні курорти за методом Кнейпа й кліматичні лікувальні курорти мають також досить високий рівень завантаженості – 44,9 % і 41,5 % відповідно. Це свідчить про популярність лікування за допомогою специфічних методів, пов'язаних із кліматом та водою. Морські, кліматичні курорти та курорти відпочинку мають найнижчий рівень завантаженості ліжко-місць, що зумовлено більшою сезонністю їх роботи.

У 2023 р. загальна кількість туристичних прибуттів на курорти Німеччини становила 66,81 млн, що на 4,37 млн більше, ніж у 2022 р. ([Statistisches Bundesamt 2024](#)) (*таблиця*).

А. Майстер, В. Лажнік, М. Куницький.

Сучасний стан та особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині

Лідерами за кількістю туристичних прибуттів є бальнеологічні курорти (16,61 млн). На другому місці – курорти відпочинку з кількість прибуттів 14,81 млн. Туристичні прибуття на морські курорти становлять 10,78 млн. Бальнеологічні, морські курорти та курорти відпочинку, зазвичай, більш популярні серед широкої аудиторії відпочиваючих, оскільки пропонують загальне оздоровлення, релаксацію та розваги. Туристи часто обирають такі курорти для відпустки й відпочинку. Курорти відпочинку та морські курорти підходять для різних цільових аудиторій: сімей, молоді, літніх людей. Вони пропонують різноманітні види діяльності, що робить їх універсальними для відпочинку. Мінеральні й грязьові та кліматичні курорти мають середні значення прибуттів, оскільки часто призначені для лікування конкретних захворювань, що обмежує їх цільову аудиторію порівняно з курортами загального призначення. Кліматичні лікувальні й водолікувальні курорти за методом Кнейпа мають найменшу кількість прибуттів – 4,74 і 2,71 млн відповідно. Ці типи курортів можуть мати більш обмежений сезон і потребують спеціальних умов, що знижує їх загальну популярність.

Рис. 2. Загальна кількість ліжок-місць у закладах санаторно-курортного типу в Німеччині у 2014–2023 рр.

Динаміка туристичних прибуттів на курорти Німеччини у 2014–2023 рр. показує стабільне зростання показника до 2019 р. (рис. 3). У 2020 р. у зв'язку з пандемією коронавірусу відбулося різке падіння показника до 44,21 млн, що на 37,8 % менше, ніж у 2019 р. У 2021 р. показник ще більше зменшився до 41,81 млн, що на 5,4 % менше, ніж у 2020 р. У 2022 р. спостерігається зростання показника на 51,7 %. У 2023 р. продовжується зростання туристичних прибуттів на 5,3 % відносно 2022 р. Проте у 2022–2023 рр. рівень 2019 р. не був досягнутий.

Таблиця. Основні показники розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині у 2023 р.

(Складено за даними [Statistisches Bundesamt 2024](#))

Типи курортів	Кількість прибуттів, млн	Кількість ночівель, млн	Кількість закладів, од.	Кількість ліжок-місць, млн	Завантаженість ліжок-місць, %
Бальнеологічні	16,61	70,57	6363	403 217	46,7
Мінеральні й грязьові	9,15	42,43	3074	228 668	49,8
Кліматичні лікувальні	4,74	17,60	2225	113 671	41,5
Водолікувальні курорти за методом Кнейпа	2,71	10,54	1064	60 878	44,9
Морські	10,78	56,19	4958	372 028	36,8
Кліматичні	8,01	26,18	4289	204 025	33,1
Курорти відпочинку	14,81	45,07	6565	324 209	31,4
Загалом	66,81	268,57	28 538	1 706 696	38

А. Майстер, В. Лажнік, М. Куницький.

Сучасний стан та особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині

Аналіз динаміки туристичних прибуттів у розрізі основних типів курортів Німеччини показав, що найбільше падіння показника у 2020 р. спостерігалось на мінеральних і грязьових (45,2 %), бальнеологічних (41,7 %) курортах та курортах за методом Кнейпа (40,5 %) (рис. 4). Менше, але все одно значне падіння, було на курортах відпочинку, кліматичних та кліматичних лікувальних курортах (35–37%). У 2021 р. падіння уповільнилося, але продовжувалося на всіх типах курортів. Найбільше воно було на кліматичних лікувальних курортах – 14,5 %. На інших курортах падіння знаходилося в межах 2,1–7,6 %.

Рис. 3. Кількість туристичних прибуттів на курорти Німеччини у 2014–2023 рр.

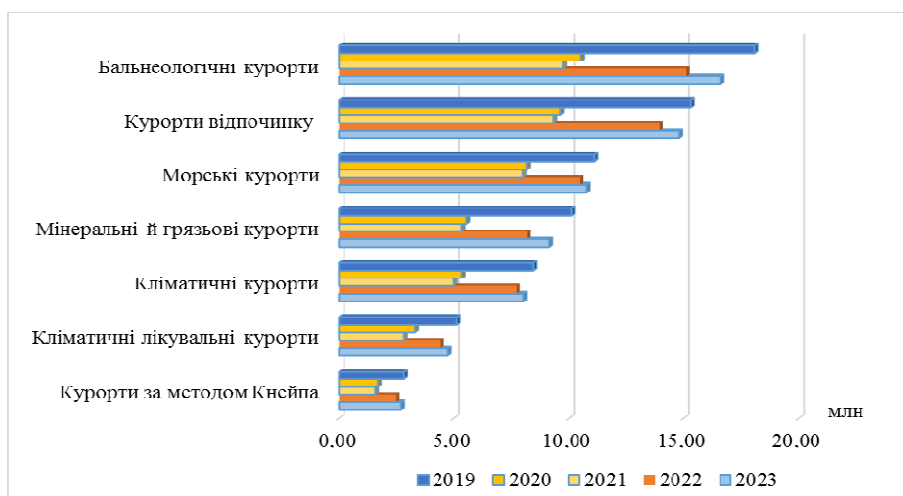
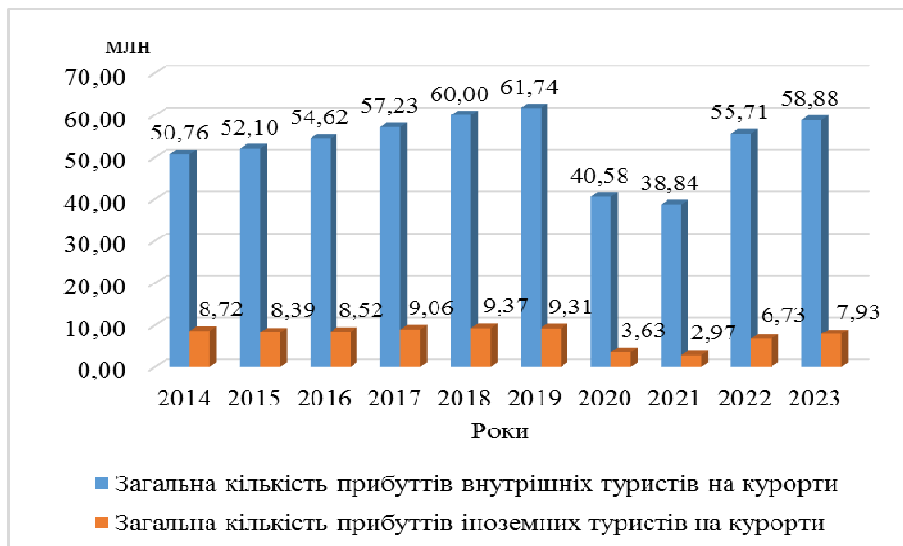

Рис. 4. Кількість туристичних прибуттів на курорти Німеччини за типами курортів у 2019–2023 рр.

Курорти Німеччини у 2023 р. відвідали 58,88 млн внутрішніх туристів, тоді як іноземних – 7,93 млн (Statistisches Bundesamt 2024) (рис. 5). Протягом 2014–2019 рр. внутрішні туристичні потоки зросли майже на 11 млн, тоді як іноземні туристичні потоки мали несуттєве зростання лише у 2017–2019 рр. У 2020 р. внутрішні та іноземні потоки зменшилися через пандемію на 34 % і 61 % відповідно. У 2021 р. туристичні прибуття відзначалися скороченням. Із 2022 р. відбувається поступове відновлення туристичного потоку, хоча показника 2019 р. не було досягнуто.

Кількість ночівель на курортах є важливим показником для оцінки лікувально-оздоровчого туризму, оскільки відображає рівень завантаженості курортних й оздоровчих об'єктів. Чим більше ночівель, тим вищий попит на послуги оздоровлення та відпочинку. У

2023 р. кількість ночівель на курортах Німеччини склала 268,6 млн, що на 11,2 млн більше, ніж у 2022 р. (Statistisches Bundesamt 2024) (таблиця). Динаміка показника ночівель у 2014–2023 рр. демонструвала стабільне його зростання у 2014–2019 рр., досягнувши максимального значення 281,3 млн у 2019 р. (рис. 6). У 2020–2021 рр. відбулося різке падіння показника до 202,4 млн і 202,5 млн ночівель відповідно, що є найнижчими значеннями за весь період. Це пов'язано з впливом пандемії COVID-19 на туристичну галузь.

Рис. 5. Кількість іноземних та внутрішніх туристичних прибуттів на курорти Німеччини у 2014–2023 рр.

Рис. 6. Кількість ночівель на курортах Німеччини у 2014–2023 рр.

Лікувальна-оздоровчий туризм відіграє значну роль в економіці Німеччини. У 2022 р. валова додана вартість (ВДВ) у лікувально-оздоровчому туризмі Німеччини склала близько 3,2 млрд євро, що на 0,3 млрд євро більше за показник 2021 р. (Neumann 2024a) (рис. 7). ВДВ у лікувально-оздоровчому туризмі є показником, який відображає економічний внесок цього сектору туристичної галузі в економіку країни. ВДВ у лікувально-оздоровчому туризмі вимірює додану вартість, що створюється в процесі надання курортних, оздоровчих, лікувальних та інших супутніх послуг туристам. Динаміка ВДВ у 2013–2022 рр. показує значне зменшення її обсягу з 2020 р.

Розвиток лікувально-оздоровчого туризму потребує висококваліфікованих кадрів, адже цей вид туризму забезпечує туристів спеціалізованими медичними й оздоровчими

А. Майстер, В. Лажнік, М. Куницький.

Сучасний стан та особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині

послугами. У Німеччині у сфері лікувально-оздоровчого туризму у 2022 р. працювали 151 тис. осіб, що є найнижчим показником із 2013 р. (Neumann 2024b) (рис. 8). Можна зробити припущення, що зменшення працівників у сфері лікувально-оздоровчого туризму частково пов'язане з дефіцитом медичного персоналу в Німеччині.

Рис. 7. Валова додана вартість у лікувально-оздоровчому туризмі в Німеччині у 2013–2022 рр.

Рис. 8. Зайнятість у лікувально-оздоровчому туризмі в Німеччині у 2013–2022 рр.

За даними опитування щодо готовності витратити гроші на здоров'я, проведеного в Німеччині у 2023 р., серед німецькомовного населення віком від 14 років і старше нараховувалося близько 24,52 млн осіб, для яких здоров'я та гарне самопочуття були настільки важливими, що вони були готові витратити на них значні кошти. Кількість населення, яке готове витратити гроші на своє здоров'я та самопочуття, зростала протягом останніх п'яти років із 23,8 до 24,5 млн осіб (Lohmeier 2024). Це вказує на значний потенціал для розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині.

Лікувально-оздоровчий туризм у Німеччині має низку особливостей, які забезпечують його перевагу (Янишевська 2024):

А. Майстер, В. Лажнік, М. Куницький.

Сучасний стан та особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині

- високоякісний медичний сервіс, який відповідає всім світовим стандартам;
- висококваліфікований медперсонал, який проходить сувору й інтенсивну підготовку перед тим, як приступити до роботи;
- доступність різних медичних процедур, які неможливо пройти в інших зарубіжних клініках;
- можливість пацієнта самостійно вибирати клініку для проходження терапії;
- проходження санаторно-курортного лікування під індивідуальним наглядом;
- спеціальні діагностичні програми для літніх пацієнтів;
- комплексна діагностика з унікальними методиками для дітей і підлітків.

Сучасні підходи до організації лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині включають комерціалізацію, міжнародну співпрацю, збільшення кількості відвідувачів, покращення якості послуг та ін. Комерціалізація лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині включає розвиток комерційних курортів, які пропонують різноманітні лікувальні процедури та послуги. Такий підхід дає змогу задовольняти потреби різних категорій туристів. Міжнародна співпраця дає змогу обмінюватися досвідом та інформацією з іншими країнами, що спеціалізуються на лікувально-оздоровчому туризмі. Збільшення кількості відвідувачів досягається шляхом покращення якості послуг, розвитку інфраструктури та просування лікувально-оздоровчого туризму як туристичної пропозиції. Покращення якості послуг лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині відбувається шляхом впровадження та використання нових технологій, підвищення кваліфікації персоналу та стандартів якості. Усі ці підходи дають змогу зробити лікувально-оздоровчий туризм в Німеччині конкурентоспроможним на міжнародному туристичному ринку.

4. ВИСНОВКИ

У результаті проведеного аналізу встановлено, що лікувально-оздоровчий туризм у Німеччині розвивався швидкими темпами до пандемії коронавірусу. Країна характеризується високим рівнем санаторно-курортної інфраструктури, високою якістю медичного обслуговування та оздоровчих послуг. Німеччина має широку диверсифікацію курортів, кожен з яких спеціалізується на лікуванні певних захворювань, що забезпечує високу різноманітність пропозицій для різних сегментів відвідувачів. Аналіз основних показників розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині демонструє відновлення галузі у 2022–2023 рр. після значного падіння внаслідок пандемії Covid-19, хоча рівня показників 2019 р. ще не досягнуто. Лікувально-оздоровчий туризм відіграє важливу роль в економіці країни, забезпечуючи значну частку ВДВ та зайнятості населення. Німеччина постійно вдосконалює підходи до організації лікувально-оздоровчого туризму. Загалом досвід Німеччини в розвитку лікувально-оздоровчого туризму може бути корисним для України у процесі вдосконалення власної системи курортно-оздоровчого лікування та відпочинку. Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом розвитку лікувально-оздоровчого туризму в розрізі федеральних земель Німеччини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коцан, Н., & Соловєнюк, Ю. (2021). Особливості організації та регулювання сільського зеленого туризму в Німеччині. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*, 2(10), 90-100. [Kotsan, N., & Soloveniuk, Yu. (2021). Osoblyvosti orhanizatsii ta rehuliuвання silskoho zelenoho turizmu v Nimechchyni. *Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii*, 2(10), 90-100.]
2. Кучинський, П. (2015). Туризм як фактор розвитку економіки Німеччини. *Управління соціально-економічним розвитком в умовах глобалізації : збірник тез і доповідей студентів науково-практичної конференції (Івано-Франківськ 31 березня 2015 р.)*, 272-278. [Kuchynskiy, P. (2015). Turyzm yak faktor rozvytku ekonomiky Nimechchyny. *Upravlinnia sotsialno-ekonomichnym rozvytkom v umovakh hlobalizatsii : zbirnyk tez i dopovidei studentiv naukovo-praktychnoi konferentsii (Ivano-Frankivsk 31 bereznia 2015 r.)*, 272-278.]

А. Майстер, В. Лажнік, М. Куницький.

Сучасний стан та особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині

3. **Майстер, А., Лажнік, В., & Пугач, С.** (2023). Просторові особливості розвитку туризму в Німеччині. *Науковий вісник Чернівецького університету : Географія*, (842), 66-77. [Maister, A., Lazhnik, V., & Puhach, S. (2023). Prostorovi osoblyvosti rozvytku turyzmu v Nimechchyni. *Naukovyi visnyk Chernivetskooho universytetu : Neohrafiia*, (842), 66-77.]
4. **Посохов, І. С., & Артем'єв, Е. В.** (2013). Розвиток індустрії туризму Німеччини: досвід для України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*, (1086), 175-179. [Posokhov, I. S., & Artemiev, E. V. (2013). Rozvytok industrii turyzmu Nimechchyny: dosvid dlia Ukrainy. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Serii : Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm*, (1086), 175-179.]
5. **Табенська, О. І.** (2020). Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності в Німеччині. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, (34), 185-190. [Tabenska, O. I. (2020). Suchasni tendentsii rozvytku industrii hostynnosti v Nimechchyni. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii : Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, (34), 185-190.]
6. **Cassens, M.** (2013). *Gesundheitstourismus und touristische Destinationsentwicklung: Ein Lehrbuch*. München : Oldenbourg Wissenschaftsverlag.
7. **Dikken, B.** (2018). Gesundheitstourismus: Zwischen Wellness und OP. *Pflegezeitschrift*, (71), 10-13.
8. **Hartmann, R.** (2017). Struktur und Bedeutung des internationalen Medizintourismus in Deutschland. In: *R. Freericks, & D. Brinkmann (Hrsg.): Gesundheit in der entwickelten Erlebnisgesellschaft. Analysen, Perspektiven, Projekte* (S. 207-216). Bremen.
9. **Heuwinkel, K.** (2015). Betriebliches Gesundheitsmanagement – ein neuer Baustein des Gesundheitstourismus oder vice versa? *Zeitschrift für Tourismuswissenschaft*, 7(1), 35-54.
10. **Hürten, D., & Kimmich, K.** (2020). Zielgruppen deutscher Kurorte und Heilbäder – eine Mikrosegmentierung mittels Clusteranalyse. *Zeitschrift für Tourismuswissenschaft*, 12(3), 427-444.
11. **Kühne, R.** (2015). Tourismuspolitische Entwicklungen im Gesundheitstourismus: Beitrag aus der Sicht der Tourismuspolitik. *Zeitschrift für Tourismuswissenschaft*, 7(1), 97-98.
12. **Locher, C., & Pforr, C.** (2015). Welche Rolle spielt die Gesundheitspolitik? Eine Analyse des Medizintourismus in Australien und Deutschland. *Zeitschrift für Tourismuswissenschaft*, 7/1, 19-34.
13. **Pillmayer, M., Scherle, N., Pforr, C., Locher, C., & Herntrei, M.** (2021). Transformation processes in Germany's health resorts and spas – a three case analysis. *Annals of Leisure Research*, 24(3), 310-327.
14. **Rulle, M.** (2007). Gesundheitstourismus in Europa im Wandel. In *C. Becker, H. Hopfinger, & A. Steinecke (Ed.), Geographie der Freizeit und des Tourismus: Bilanz und Ausblick* (S. 225-236). München : Oldenbourg Wissenschaftsverlag.
15. **Rulle, M., Hoffmann, W., Kraft, K.** (2010). *Erfolgsstrategien im Gesundheitstourismus: Analyse zur Erwartung und Zufriedenheit von Gästen*. Erich Schmidt Verlag GmbH & Co KG.
16. **Sistenich, F.** (2010). *Gesundheitstourismus in Brandenburg. Erkenntnisse. Konzepte. Projekte*.
17. **Ulusoy, H., & Tosun, N.** (2020). Comparisons of Health Tourism Within the EU Countries. In *Strategic Innovative Marketing and Tourism: 8th ICSIMAT, Northern Aegean, Greece, 2019* (S. 385-392). Cham : Springer International Publishing.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

18. **Янишевська, В.** (2024). *Медичний лікувальний туризм в Німеччині*. [Джерело](#)
19. *Bundesministerium für Wirtschaft und Klimaschutz* (2024). [Джерело](#)
20. *Deutscher Heilbäderverband* (2024). [Джерело](#)
21. *Die Deutsche Zentrale für Tourismus (DZT)* (2024). [Джерело](#)
22. *Eurostat* (2024). [Джерело](#)
23. *Gesundheitstourismus in der EU: Zahlen und Fakten* (2024). [Джерело](#)
24. *Kurorte in Deutschland* (2024). [Джерело](#)
25. **Lohmeier, L.** (2024). Umfrage in Deutschland zur Ausgabebereitschaft für Gesundheit und Wellness bis 2023. *Statista*. [Джерело](#)
26. **Neumann, Ju.** (2024a). Bruttowertschöpfung im Gesundheitstourismus in Deutschland bis 2022. *Statista*. [Джерело](#)
27. **Neumann, Ju.** (2024b). Erwerbstätige im Gesundheitstourismus in Deutschland bis 2022. *Statista*. [Джерело](#)
28. *Statista* (2024). [Джерело](#)
29. *Statistisches Bundesamt* (2024). [Джерело](#)
30. *The Great Spa Towns of Europe. UNESCO. World Heritage Convention* (2024). [Джерело](#)
31. *Verband der Heilklimatischen Kurorte Deutschlands* (2024). [Джерело](#)

А. Майстер, В. Лажнік, М. Куницький.

Сучасний стан та особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Німеччині

A. Maister, V. Lazhnik, M. Kunytskyi

**Current state and peculiarities of health
and wellness development tourism in Germany**

Keywords: health and wellness tourism, spas, sanatoriums, health improvement, Germany.

Abstract: Health and wellness tourism is a rapidly growing area of the tourism industry, driven by the increasing demand for health and wellness services and a focus on healthy living. This type of tourism offers a wide range of activities that aim to restore and strengthen physical and mental health, making it attractive to diverse segments of the population.

As a global leader in health tourism, Germany has a long-standing tradition of utilizing natural healing resources such as mineral waters and therapeutic mud. This article explores the current state and unique characteristics of health and wellness tourism in Germany. The text confidently analyses the main indicators of health tourism development in Germany, showcasing the country's impressive number of health resorts, beds, tourist arrivals, overnight stays, gross value added, and employment. It asserts that health tourism plays a significant role in the German economy, despite the challenges posed by the Covid-19 pandemic. Additionally, the text confidently identifies the key features and advantages of the German system of health and wellness tourism. Germany boasts a diverse range of resort types, each with their own unique specialisations.

These include recreation resorts, balneological resorts, mineral and mud resorts, climatic medical and recreational resorts, Kneipp resorts and seaside resorts. These resorts are primarily located in federal states such as Baden-Württemberg, Bavaria, Saxony and Brandenburg. The resorts specialize in treating and preventing various diseases, including those affecting the musculoskeletal, respiratory, skin, digestive, and cardiovascular systems.

An analysis of the number of health resorts and tourist arrivals in Germany between 2014 and 2023 reveals a gradual reduction in the number of health resorts. This reduction is likely due to economic factors or changes in demand for healthcare services. Balneological, seaside, and recreational resorts have the highest number of beds. The most popular resorts are balneological and mineral spas, with an average bed occupancy rate of 38 % in 2023. Tourist arrivals to German resorts have shown steady growth until 2019, with fluctuations thereafter. Despite a slow recovery in 2021–2023, the level of tourist arrivals has not yet reached the level of 2019.

The research conducted on the dynamics of tourist arrivals in Germany main resort types from 2014–2023 revealed a significant decline in 2020 for mineral and mud resorts, balneological resorts, and Knype resorts. The analysis of overnight stays at resorts in Germany demonstrates a consistent upward trend from 2014 to 2019. Nevertheless, due to the Covid-19 pandemic's impact on the tourism industry, there was a significant decline in the number of overnight stays, reaching the lowest values for the period under study in 2020–2021.

It is worth noting that health and wellness tourism in Germany plays a significant role in the country's economy. The gross value added in this sector was approximately 3,2 billion euros in 2022. Specialised health and wellness services are provided by this sector, which requires highly qualified personnel. In 2022, the number of people employed in this sector was 151 000, the lowest since 2013.

In 2023, over 24,5 million people in Germany were willing to spend significant funds on their health and well-being, indicating a significant potential for the development of health and wellness tourism in Germany.

Germany boasts high-quality medical services, highly qualified medical personnel, and a wide range of medical procedures, making it an ideal destination for health and wellness tourism. To develop health and wellness tourism, we must focus on commercialisation, international cooperation, and improving the quality of services.